

Import en export van het Nederlandse agrocomplex en de impact van kringlooplandbouw

R. Bergevoet, G. Jukema, D. Verhoog, J. Benninga, P. van Horne, R. Hoste, L. Puister-Jansen

Mei 2019

Inhoud

1. Inleiding

2. Productie van het agrofoodcomplex in Nederland en het belang van export

3. Handelspositie Nederland

4. Een aantal voorbeelden nader bekeken

5. Waar zitten de kansen en mogelijke pijnpunten

1. Inleiding

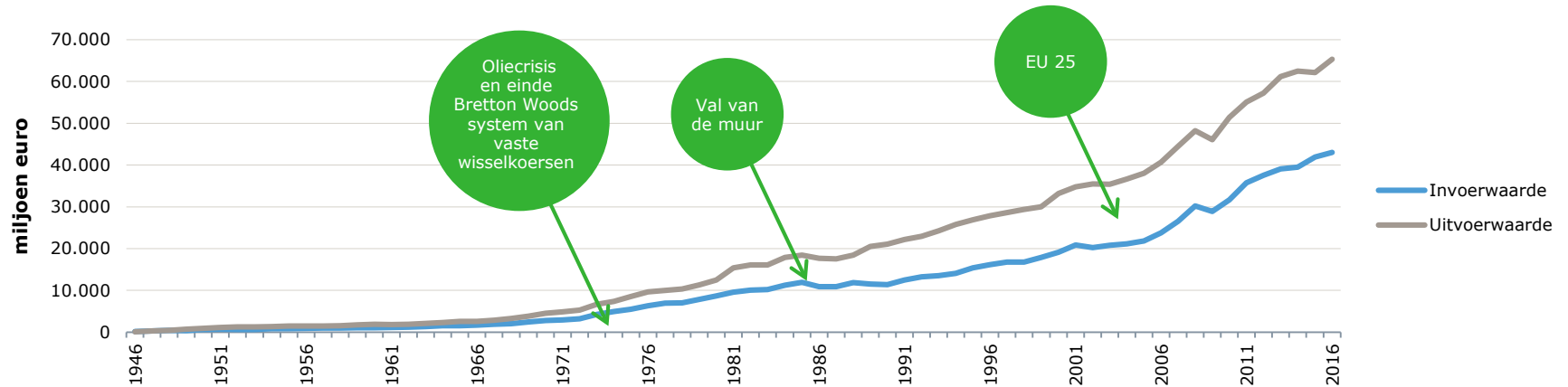
Doel van de rapportage

- Inzicht geven in economisch belang van import en export van het Nederlandse agrocomplex door middel van:
 - de belangrijkste data op gebied van import en export van het primaire, secundaire en tertiaire landbouwproducten
 - illustratie van de verwevenheid en complexiteit van de import/export en binnenlandse activiteiten aan de hand van drie voorbeelden geïllustreerd: snijbloemen, eieren en ei-producten, varkensvlees
 - een eerste inschatting van de gevolgen van de transitie naar kringlooplandbouw.

Historisch overzicht handelontwikkeling NL

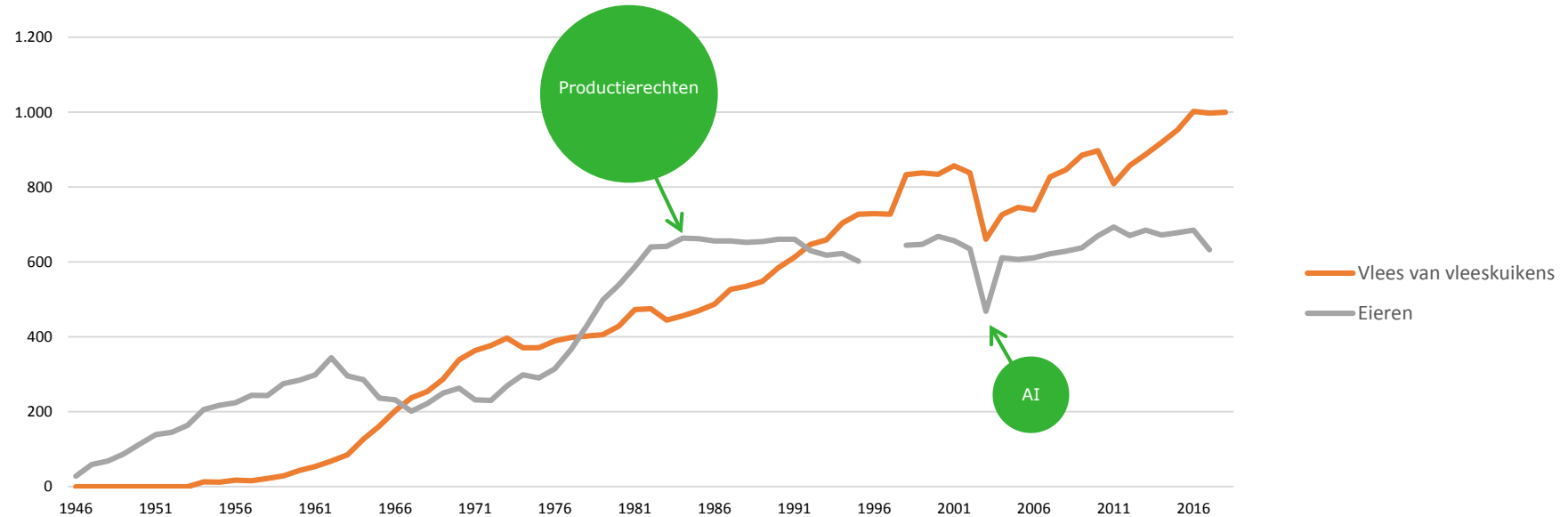
(obv SITC-secties; levende dieren, voeding en tabak)

- Jaren 70: oliecrisis en einde Bretton Woods system van vaste wisselkoersen drukken NL-exportgroei in 2e helft jaren 80: groei handel zwakt af in tweede helft jaren 80 na beurscrash in 1987;
- Jaren 90: sterke groei door voortgaande ontwikkeling van de Europese interne markt, val van de Muur (1989) en groeiende handelscontacten met Centraal en Oost-Europa;
- Jaren 2000-2017: snelle groei, onder andere door uitbreiding EU; 2007-2009: problemen met Amerikaanse hypotheekmarkt luidt economische recessie in, en grote prijsstijgingen van landbouwproducten in 2008/2009 zorgt voor handelsverstoringen

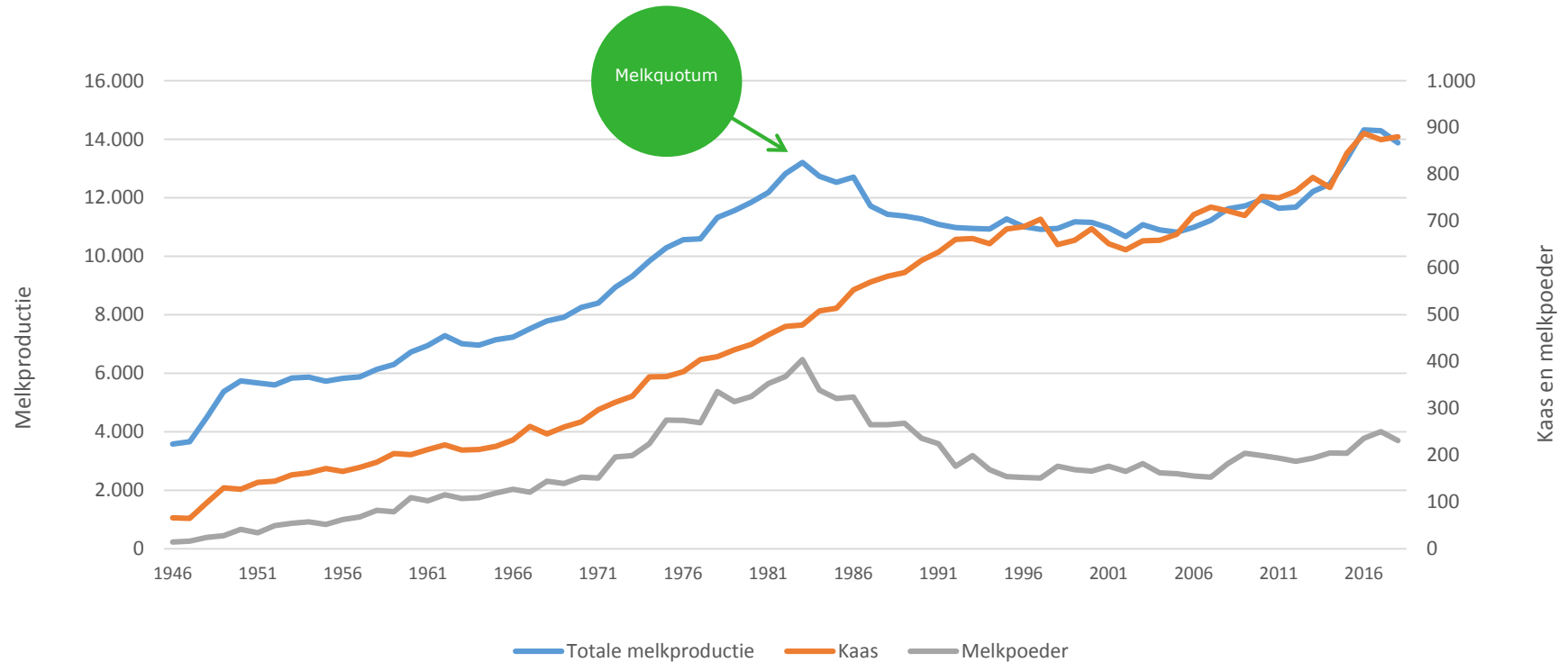

Productieontwikkeling pluimveehouderij

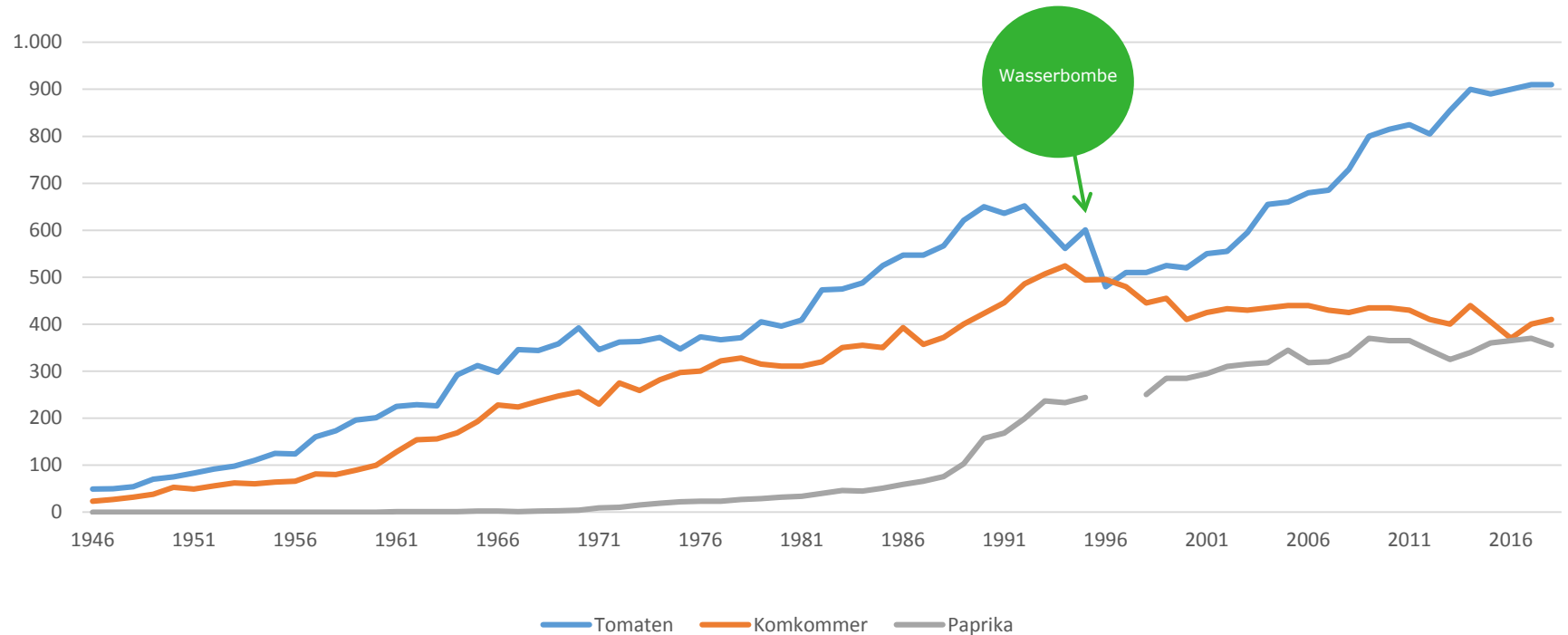
Sinds 2000 groei vleeskuikens door productiviteitsgroei en import D vleeskuikens die in Nederland geslacht worden

Productieontwikkeling Nederlandse zuivelproducten

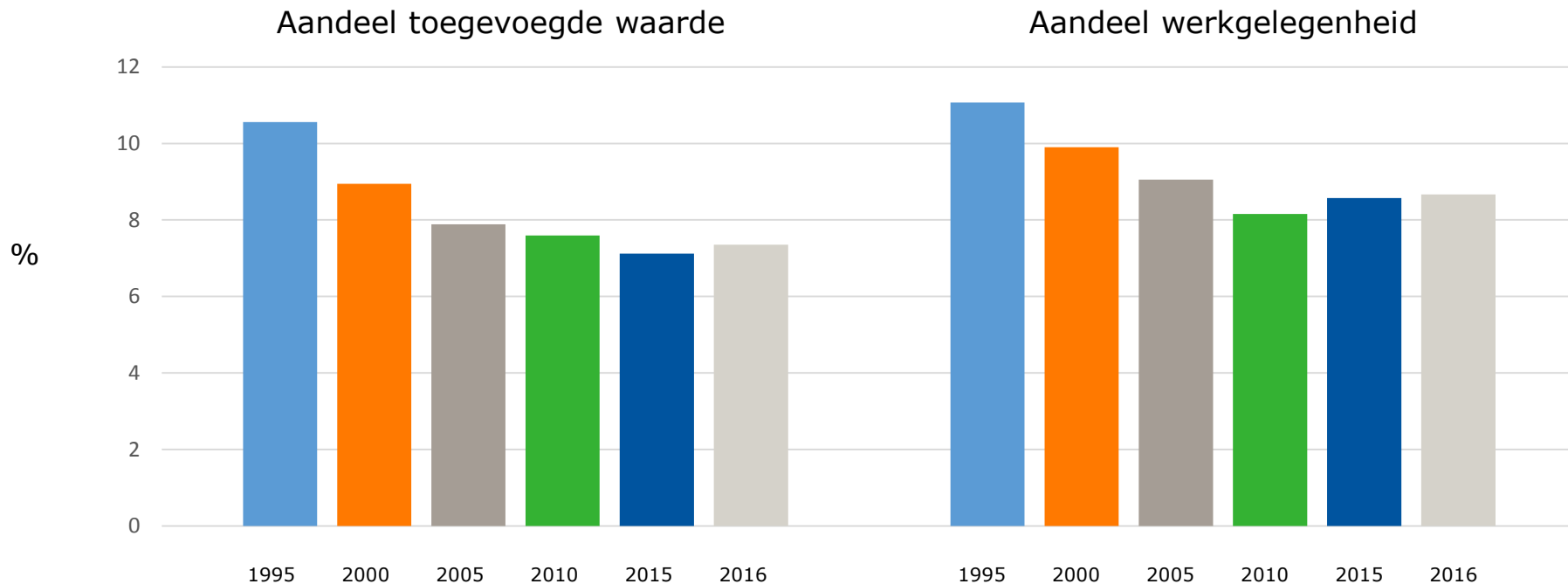

Productieontwikkeling glasgroenten

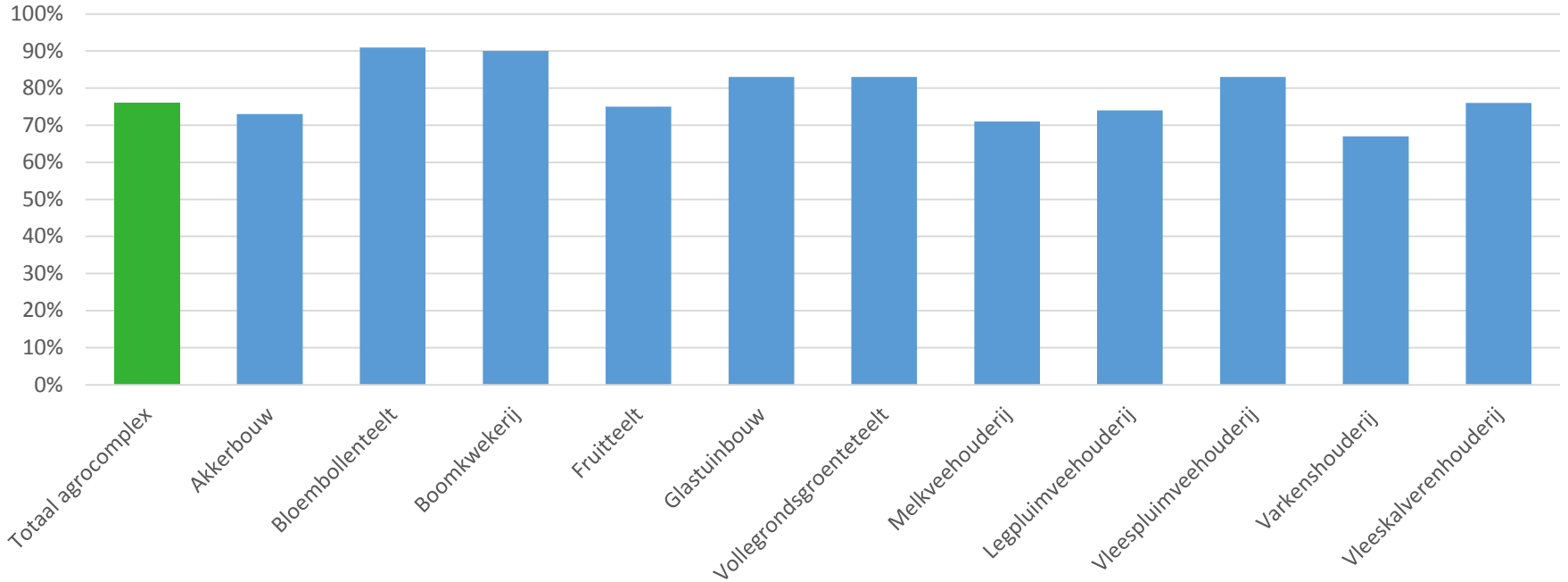
2. Productie van het agrofoodcomplex in Nederland en het belang van export

Aandeel agrocomplex in Nederlandse economie

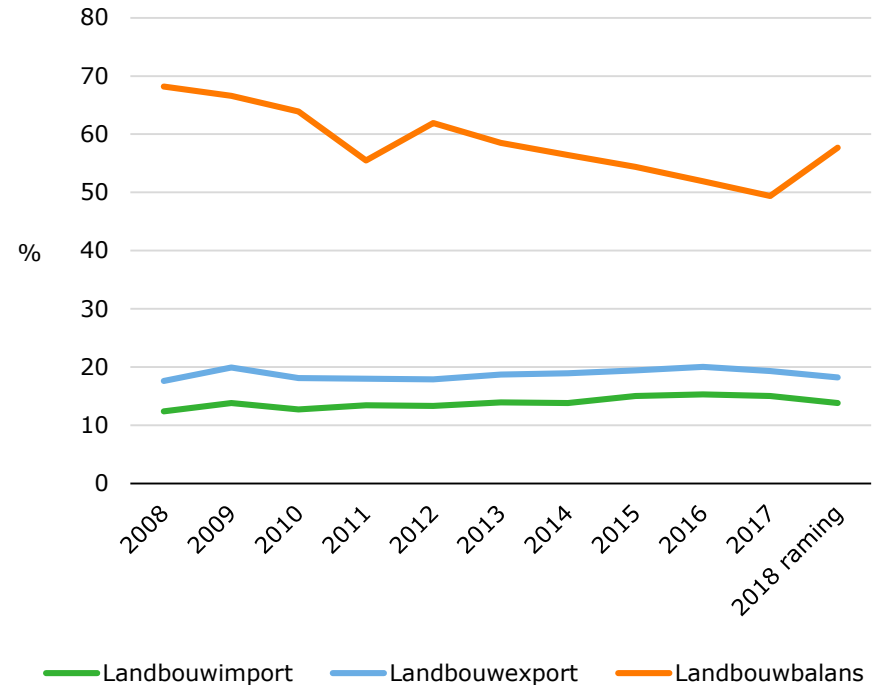
Exportafhankelijkheid:

% van de waarde van de Nederlandse productie dat wordt geëxporteerd

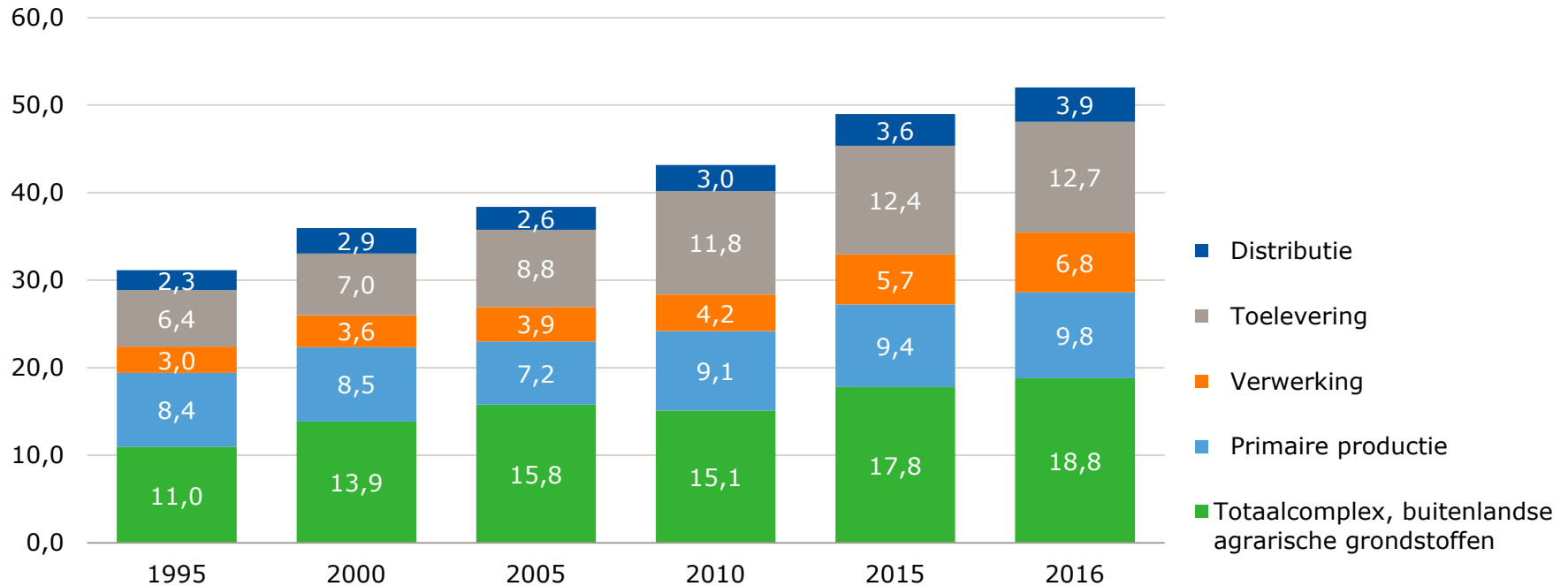
Belang landbouwhandel voor Nederland

- Aandeel agrarische export in de totale export van Nederland = ongeveer 18%
- Aandeel agrarische import in de totale import van Nederland = ongeveer 15%
- Het aandeel agr. in de totale handelsbalans van Nederland = 58%
- Groei handelsbalans agr. in 2018 door sterker tekort aan ruwe olie en gas.

Handelsbalans betreft hier goederen en geen diensten.

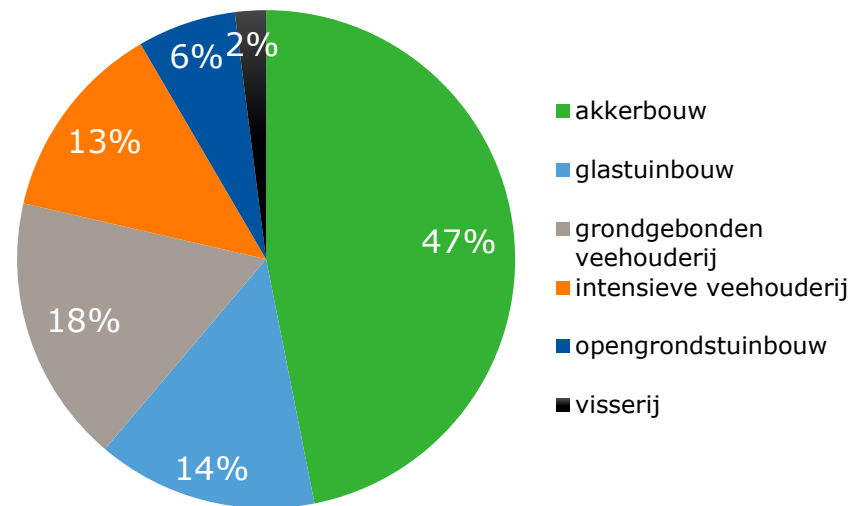
Toegevoegde waarde (factorkosten in € mrd)

Toegevoegde waarde naar deelcomplex

jaar	1995	2000	2005	2010	2015	2016
Totaal	31,1	36,0	38,4	43,2	49,0	52,0

Verdeling tussen deelcomplexen in alle jaren gelijk

Verdiensten landbouwexport Nederland

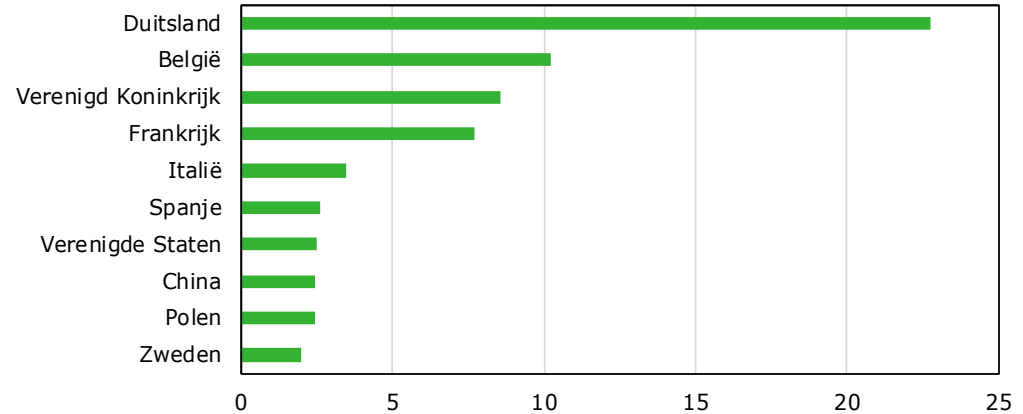
- De totale export bedraagt € 90,3 miljard en is goed voor ruim € 41 miljard aan exportverdiensten, dit is € 45 miljard inclusief tertiaire goederen*
 - € 37,8 miljard als het gaat om export van goederen van Nederlandse makelij
 - € 3,25 miljard voor wederuitvoerproducten
- Tertiaire landbouw
 - € 3,7 miljard aan tertiaire goederen van Nederlandse makelij
 - € 0,25 miljard aan tertiaire goederen wederuitvoerverdiensten

*Exportverdiensten; ofwel de exportwaarde minus de waarde van de import van goederen en diensten die nodig zijn om de goederen te exporteren en eventueel te produceren. Exportverdiensten zijn vrijwel hetzelfde begrip als de toegevoegde waarde die voortkomt uit de landbouwexport. 2018, bron: CBS, bewerking WUR

3. Handelspositie Nederland

Exportlanden landbouwgoederen

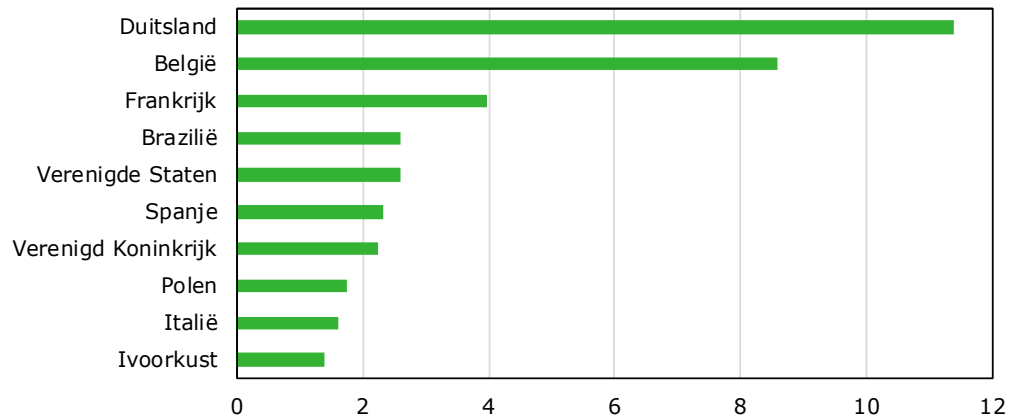
Top 10 exportlanden	72%
Buurlanden (BE, D)	36%
EU	78%
Rest wereld	22%

miljard euro

Importlanden landbouwgoederen

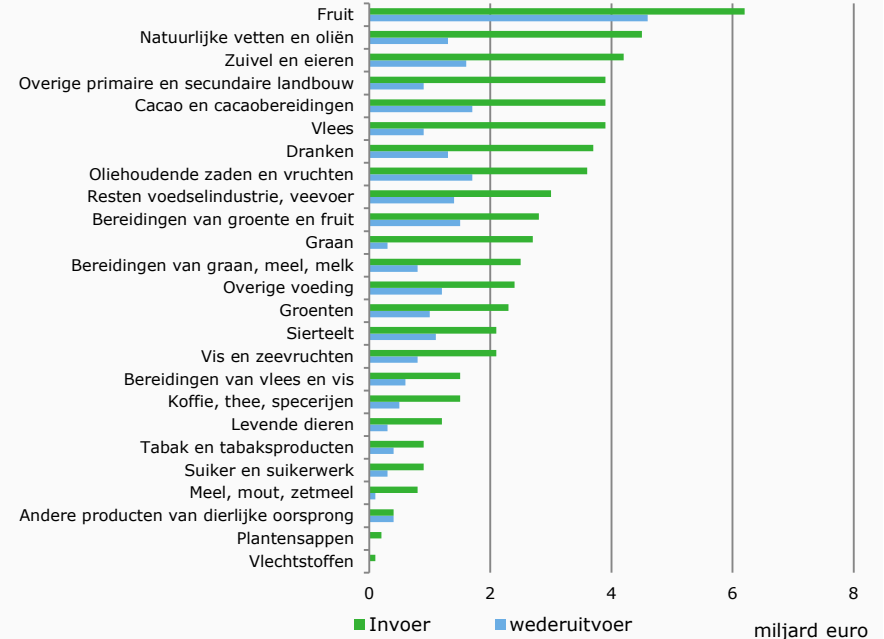
Top 10 importlanden	63%
Buurlanden (BE, D)	33%
EU	60%
Rest wereld	40%

miljard euro

Belangrijke importproducten van Nederland

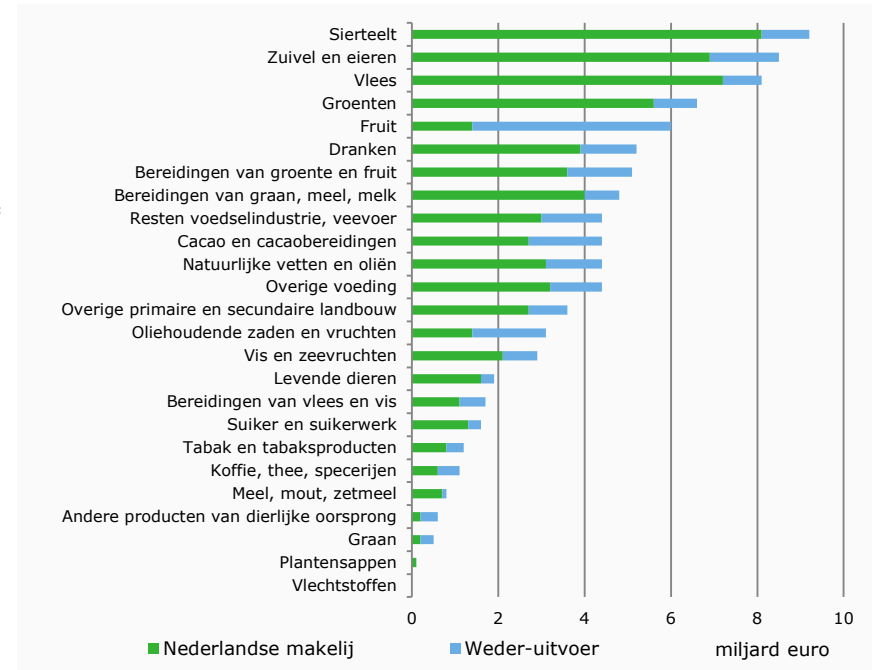
- 40% van de import wordt na bewerking gebruikt voor wederuitvoer
- Fruit is het belangrijkste agrarische importproduct voor Nederland. Veel van dat fruit wordt 'na bewerking' ook weer geëxporteerd, namelijk 75%. Dit geldt ook voor:
 - cacao en cacao-bereidingen
 - oliehoudende zaden
 - veevoer
 - bereiding van groente en fruit
 - groente
 - sierteelt
- Importproducten die Nederland qua aandeel zelf relatief veel gebruikt of die verwerkt worden:
 - natuurlijke oliën en vetten
 - vlees
 - graan

Belangrijke landbouw exportproducten Nederland

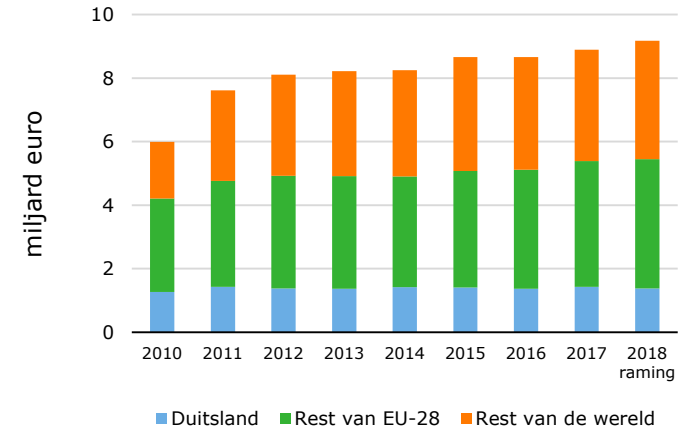
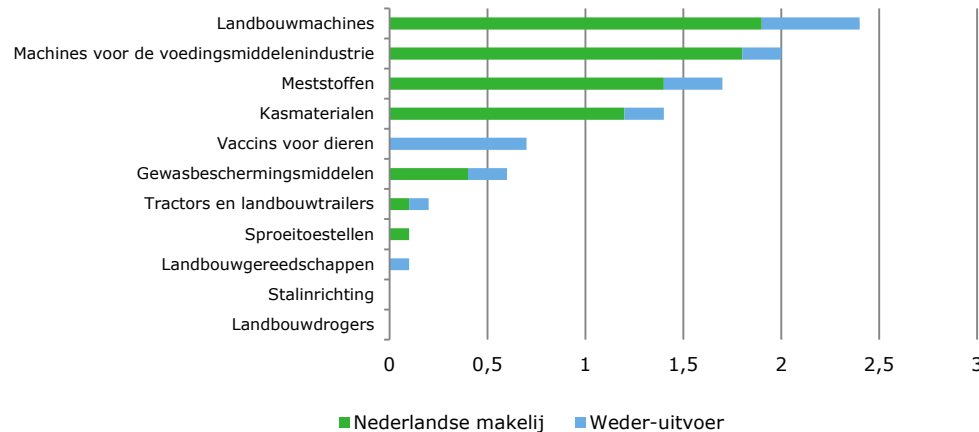
- De belangrijkste 7 productgroepen zijn goed voor 54% van de exportwaarde
- De verhouding agrarische export Nederlandse makelij/wederuitvoer = 73/27%
- De verhouding overige export Nederlandse makelij/wederuitvoer = 55/45%
 - Landbouw relatief meer van Nederlandse makelij
- Aandeel wederuitvoer is groot bij
 - fruit (77%)
 - andere producten van dierlijke oorsprong (67%)
 - graan (60%)
 - oliehoudende zaden (55%)
 - koffie/thee (46%)
 - cacao (39%) exportwaarde

Wederuitvoer: Wederuitvoer betreft invoer van goederen van buitenlandse makelij die na aankomst in Nederland niet of nauwelijks een bewerking ondergaan en daarna weer worden doorgevoerd naar het buitenland. De goederen zijn tijdens het verblijf in Nederland (tijdelijk) eigendom van een Nederlands bedrijf (in tegenstelling tot bij quasi-doorvoer).

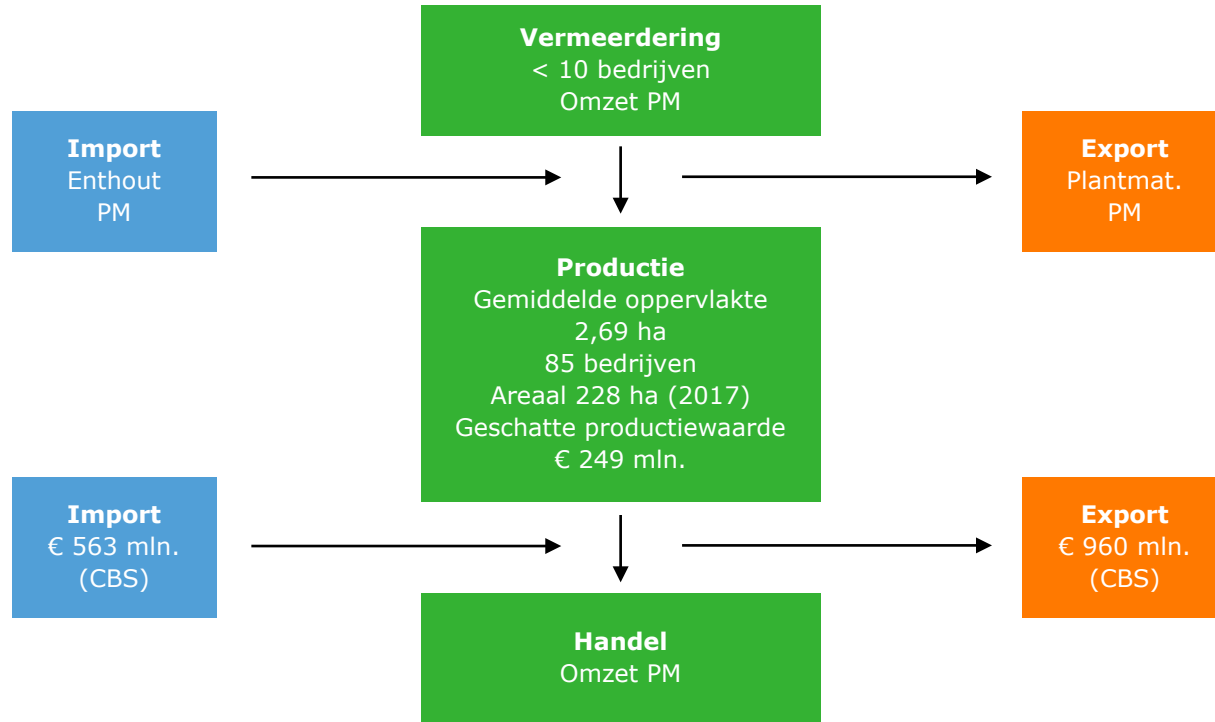
Tertiaire landbouw goederen

- Tertiaire = landbouw gerelateerde goederen/niet-eetbare goederen
 - Alleen goederen die direct aan landbouw te linken zijn. Drones die gebruikt worden in de landbouw zitten er bijvoorbeeld niet in omdat drones ook in andere sectoren worden gebruikt; niet te splitsen in de statistieken
 - Producten met hoogwaardige Nederlandse kennis zoals veredelings- of fokmateriaal worden bij primaire landbouw ingedeeld.

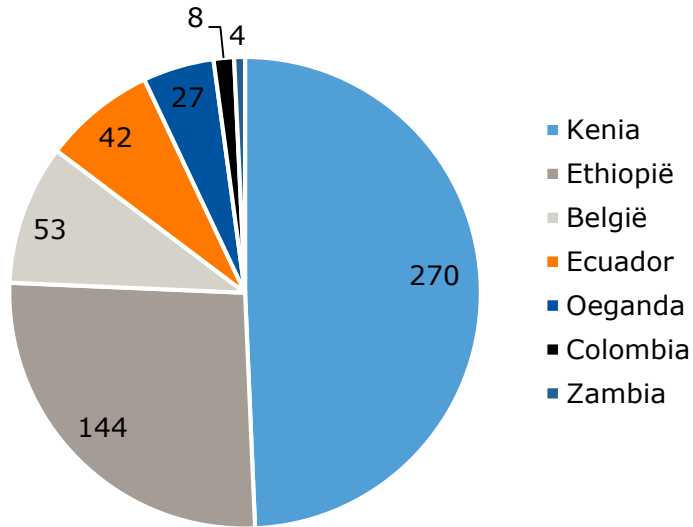
4. Een aantal voorbeelden nader bekeken

Case 1: sierteelt/snijroos

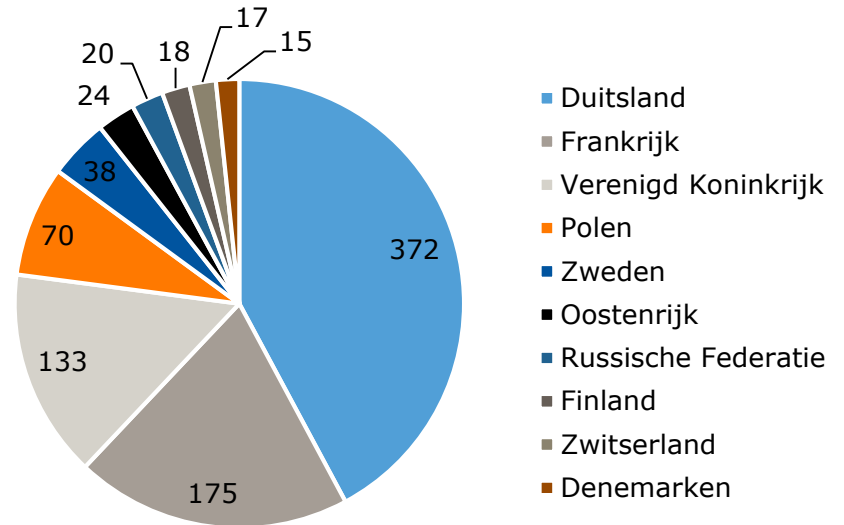

Snijroos: import en export naar herkomst

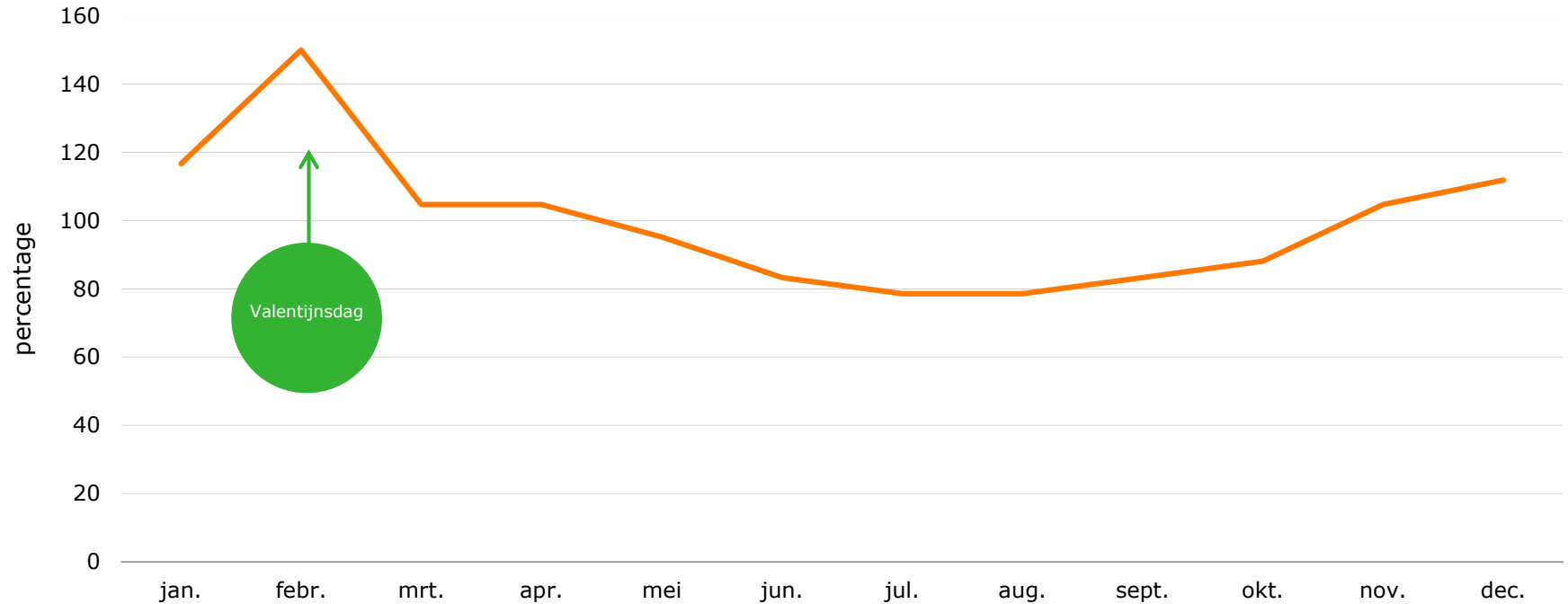
Importwaarde snijrozen naar herkomst in € mln.

Exportwaarde snijrozen naar bestemming in € mln.

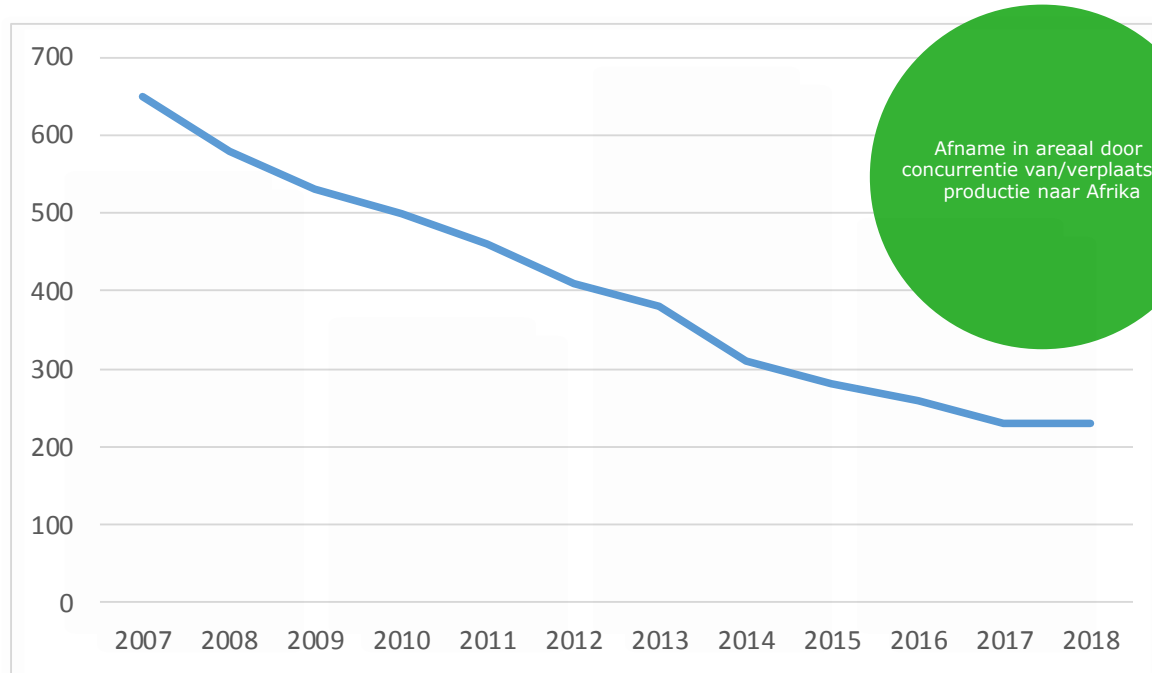

Prijsverloop rozen

Snijroos: areaalontwikkeling in ha

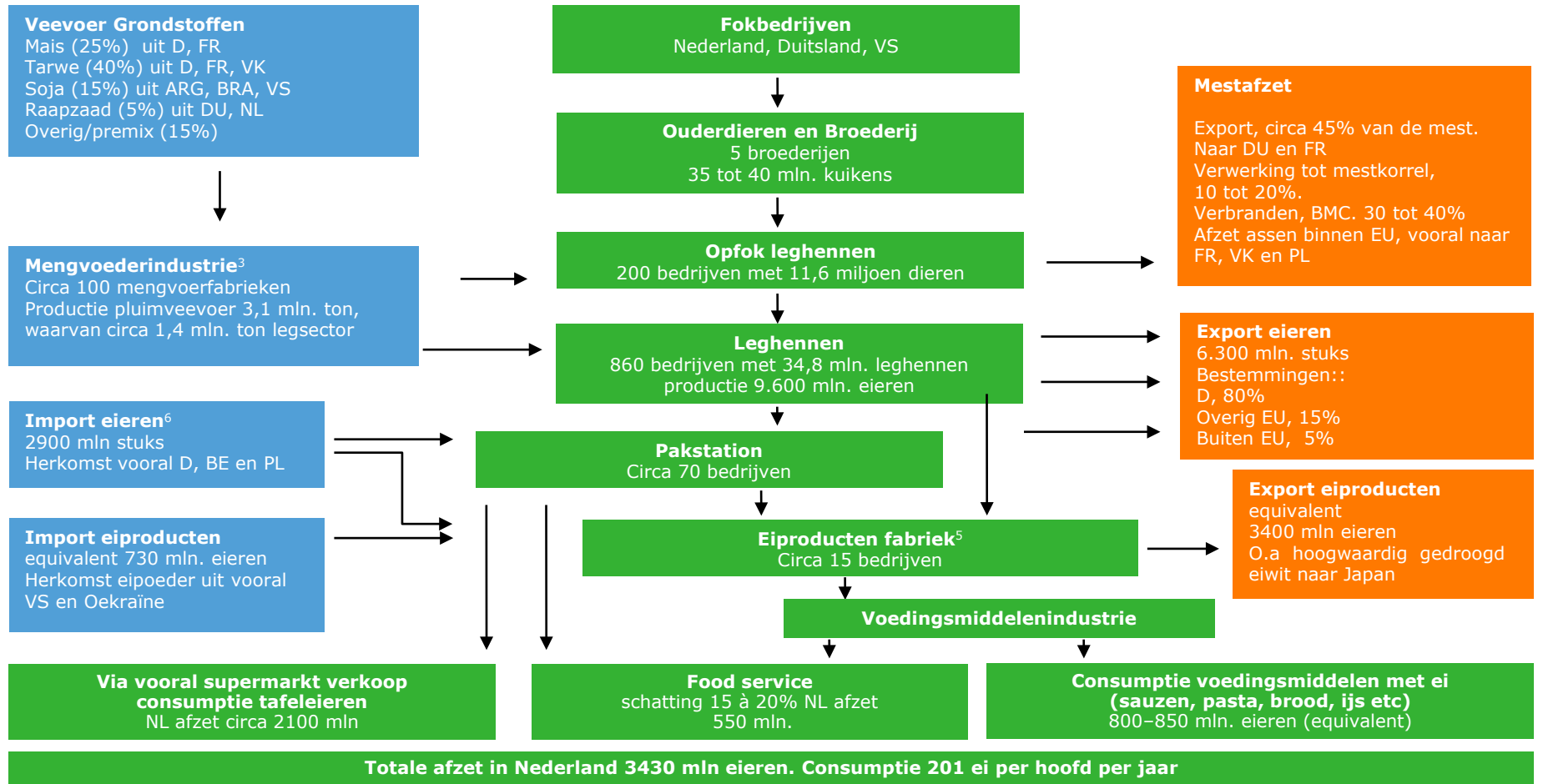
Bron: CBS Landbouwtelling

Bron: CBS Landbouwtelling

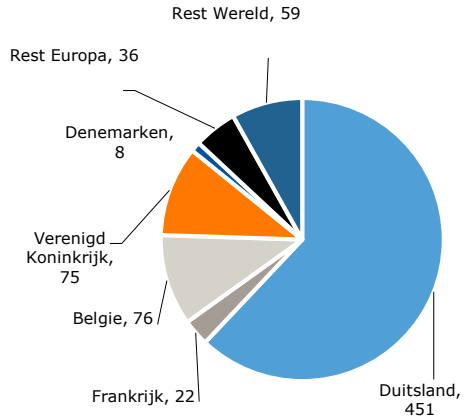
Roos: uitdagingen kringlooplandbouw

- Telen zonder of met minder assimilatiebelichting
 - Lichtere kwaliteit en minder productie in winter: dus lagere prijs en marge
 - 'Koud zetten' in de winter (geen jaarrond teelt) → marge wordt voor groot deel in winter gemaakt en je mist 'Valentijnsdag'

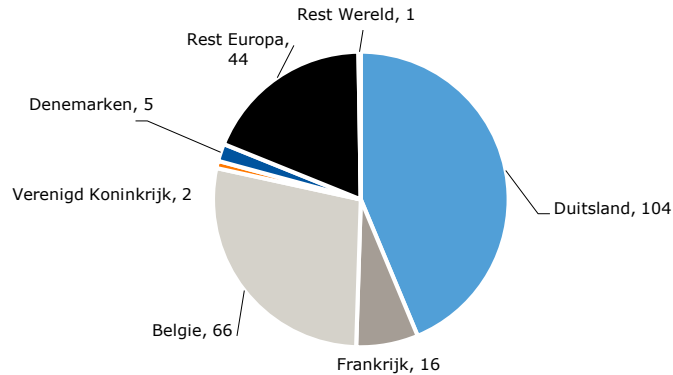

Casus2: eieren en eiproducten

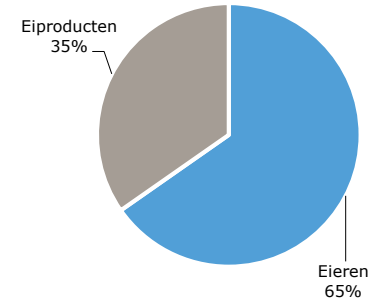
Waarde export [miljoen euro]

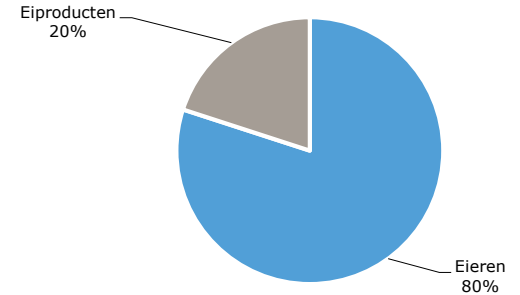
Waarde import [miljoen euro]

Export

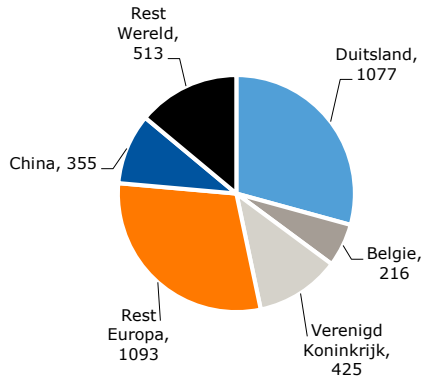

Import

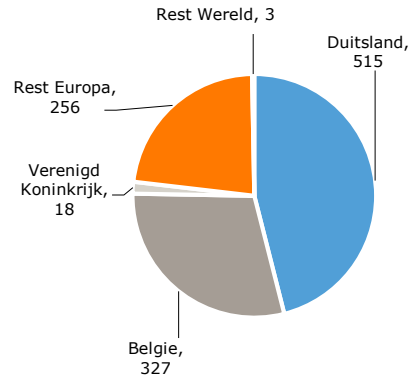

Case 3: varkensvlees

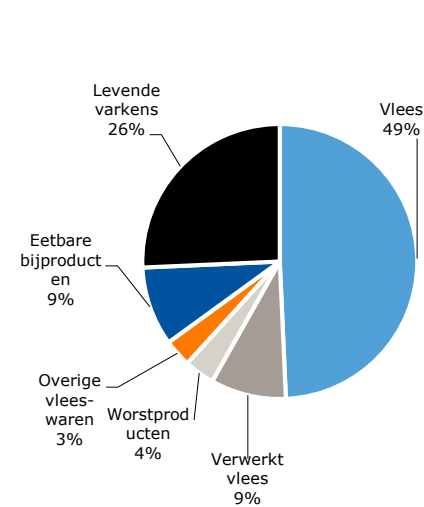
Waarde export
[miljoen euro]

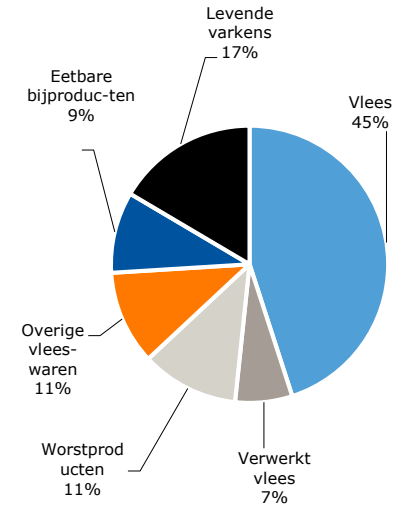
Waarde import
[miljoen euro]

Export

Import

Gevolgen kringlooplandbouw

- Weinig/geen onderzoek naar gevolgen kringlooplandbouw
- Van Berkum en Berkhout in Dolman et al. 2019*:
 - Mondiaal transport: beperkte gevolgen vanwege mogelijkheid tot mestexport
 - mineralenbalans in evenwicht, geen reductie broeikasgassen
 - governance: regelgeving op ruimtelijke ordening en kwaliteit mestproducten
 - Europees evenwicht: -25% export door beperking veevoerimport uit Europa
 - minder mest, stikstofverliezen en broeikasemissies
 - governance: teeltstimulering wel, grensbescherming geen optie
 - Nationaal evenwicht: forse terugloop aantal dieren en export
 - milieuproblemen opgelost
 - governance: alleen aanwendingsnormen en/of dierrechten effectief instrument
- Ook: meerdere PPS voorstellen om gevolgen van verschillende scenario's van kringloop te bestuderen.

*Dolman et al. (2019) De Nederlandse landbouwexport in 2018 in breder perspectief, Wageningen, Wageningen Economic Research rapportnr. 2019-001

Uitdagingen bij sluiten kringlopen

- Europese regels zijn gericht op vrij verkeer van goederen, diensten en productiefactoren op de gemeenschappelijke markt
- Landsgrenzen als basis om kringlopen te sluiten? Grensregio's geregistreerd als export maar afstand is klein: wel/geen onderdeel van kringloop?
- Verschuiving van goederen naar kennisexport? Is de overblijvende productiecapaciteit voldoende groot om kennisinfrastructuur in stand te houden?
- Meer inzicht nodig in alternatieven en mogelijkheden voor innovatie om belemmeringen op te heffen.
- Cijfers bij CBS, Eurostat of Comtrade geven geen inzicht in kwaliteiten/keurmerken en wat nu duurzame producten zijn en welke niet.
- Onvoldoende inzichten in handel van 'halfabrikaten' en waar een en ander voor wordt gebruikt en op wie of wat het van invloed is (Ketentransparantie zie <https://vimeo.com/10717795>)
- Omvang kennisexport is moeilijk in te schatten: gedeelte zijn diensten, gedeelte in tertiaire productie en gedeelte in primaire en secundaire productie. Huidige manier van registreren laat niet toe om hier goed inzicht in te krijgen.

Terminologie handelscijfers

- **Uitvoerwaarde (export):** De waarde van de door ingezetenen aan het buitenland geleverde goederen volgens de statistieken van de internationale handel. Dit is de waarde, inclusief vracht- en verzekeringskosten, tot aan de Nederlandse grens. Dit kunnen goederen zijn die in Nederland zijn voortgebracht of vervaardigd, maar ook aanvankelijk ingevoerde goederen. Tot de uitvoer behoren ook tijdelijk uitgevoerde goederen die in opdracht van een ingezetene in het buitenland een behandeling ondergaan (passieve loonveredeling).
- **Quasi-doorvoer:** Quasi-doorvoer betreft invoer van goederen van buitenlandse makelij die na aankomst in Nederland niet of nauwelijks een bewerking ondergaan en daarna weer worden doorgevoerd naar het buitenland. De goederen zijn tijdens het gehele verblijf in Nederland eigendom van een buitenlands bedrijf (in tegenstelling tot bij wederuitvoer). De quasi-doorvoer is geen onderdeel van de Nederlandse cijfers over de Nederlandse handel (Bron: CBS), wel bij de Europese cijfers over de Nederlandse handel (Bron: Eurostat).
- **Uitvoer van goederen van Nederlandse makelij:** Uitvoer van goederen van Nederlandse makelij betreft uitvoer na productie in Nederland of uitvoer na significante bewerking van goederen van buitenlandse makelij (waarbij wordt gekeken in hoeverre de statistische goederencode van het goed al dan niet sterk is veranderd). Wederuitvoer en uitvoer van goederen van eigen makelij vormen samen de totale Nederlandse uitvoercijfers.
- **Wederuitvoer:** Wederuitvoer betreft invoer van goederen van buitenlandse makelij die na aankomst in Nederland niet of nauwelijks een bewerking ondergaan en daarna weer worden doorgevoerd naar het buitenland. De goederen zijn tijdens het verblijf in Nederland (tijdelijk) eigendom van een Nederlands bedrijf (in tegenstelling tot bij quasi-doorvoer).
- **Invoerwaarde (import):** De waarde van door het buitenland aan ingezetenen geleverde goederen volgens de statistieken van de internationale handel. Bij invoer uit EU-landen is dit de waarde van de goederen, inclusief vracht- en verzekeringskosten, tot aan de Nederlandse grens. Bij invoer uit niet-EU-landen is dit de waarde, inclusief vracht- en verzekeringskosten, tot aan de buitengrens van de Europese Unie. De invoer van goederen betreft alle goederen die voor gebruik of verbruik in het economisch vrije verkeer van Nederland zijn gebracht. Dit is het geval wanneer de invoerheffingen en nationale belastingen zijn voldaan. Tot de invoer van goederen behoren ook:
 - tijdelijk ingevoerde goederen die in ons land, in opdracht van een niet-ingezetene, een behandeling ondergaan (actieve loonveredeling);
 - goederen uit niet-EU-landen die via een entrepot in het economisch vrije verkeer van Nederland komen;
 - ingevoerde goederen die, zonder enige bewerking te hebben ondergaan, weer worden uitgevoerd (wederuitvoer).
- Overige verklaringen lees de dataverantwoording van RAPPORT 2019-001 ISBN 978-94-6343-405-8

Bronnen

- CBS Landbouwtelling 2017
- Wageningen Economic Research. www.agrimatie.nl
- Nevedi. www.nevedi.nl. Data 2017
- Feedprint <https://www.wur.nl/nl/show/Feedprint.htm>
- Anevei
- Voorzienenbalans 2017. www.agrimatie.nl
- Dolman et al. (2019) De Nederlandse landbouwexport in 2018 in breder perspectief, Wageningen, Wageningen Economic research rapportnr. ISBN 978-94-6343-405-8 WUR rapport 2019-001.

Meer informatie

Ron Bergevoet

ron.bergevoet@wur.nl

+31 (0)317 484 656

www.wur.nl/economic-research

Wageningen Economic Research 2019-059

Projectcode 2282300395

Dit onderzoek is uitgevoerd door Wageningen Economic Research in opdracht van en gefinancierd door het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit in het kader van het Beleidsondersteunend Onderzoek 'Agro-economie, markt en handel' (projectnummer BO-43-014.01-043).

Fotografie: Shutterstock

